

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

Nr 331

Problemy rozwoju regionalnego i lokalnego

Redaktorzy naukowi
Elżbieta Sobczak, Beata Bał-Domańska,
Marek Obrębalski

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2014

Redaktor Wydawnictwa: Aleksandra Śliwka
Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz
Korektor: Barbara Cibis
Łamanie: Małgorzata Czupryńska
Projekt okładki: Beata Dębska

Projekt współfinansowany z budżetu województwa dolnośląskiego

**DOLNY
ŚLĄSK**

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:
www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,
w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,
The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,
a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon
http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się
na stronie internetowej Wydawnictwa
www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie
wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2014

ISSN 1899-3192
ISBN 978-83-7695-456-1

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:
EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.
ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	9
Beata Bal-Domańska, Michał Bernard Pietrzak: Modelowanie wzrostu gospodarczego na podstawie rozszerzonego modelu Solowa-Swana z uwzględnieniem aspektu przestrzennego.....	11
Grażyna Bojęć: Nowy wskaźnik zadłużenia a koszty obsługi długu w jednostkach samorządu terytorialnego na przykładzie powiatu jeleniogórskiego.....	19
Dariusz Głuszczyk: Kredyty bankowe jako źródło finansowania działalności innowacyjnej przedsiębiorstw – analiza w przekroju regionów Polski.....	30
Dariusz Głuszczyk: Kredyt technologiczny jako instrument wsparcia innowacji małych i średnich przedsiębiorstw – analiza w przekroju regionów Polski.....	41
Małgorzata Januszewska, Elżbieta Nawrocka: Zmiany czynników lokalizacji podmiotów turystycznych	53
Marek Kiczek: Zmiany udziału dochodów własnych w dochodach ogółem gmin województwa podkarpackiego w latach 2006, 2012.....	64
Renata Lisowska: Wsparcie rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw przez samorząd terytorialny w obszarach zmarginalizowanych.....	75
Olga Ławińska: Ocena efektywności inwestycji współfinansowanych funduszami Unii Europejskiej na przykładzie budowy oczyszczalni ścieków i kanalizacji sanitarnej w gminie Kłomnice w latach 2009-2012.....	85
Marek Obrębalski, Marek Walesiak: Terytorialny wymiar polityki rozwoju regionalnego województwa dolnośląskiego w latach 2014-2020	96
Katarzyna Przybyła: Poziom rozwoju infrastruktury technicznej w miastach wojewódzkich Polski.....	106
Adam Przybyłowski: Gospodarka regionalna w aspekcie pomiaru zrównoważonego transportu.....	116
Małgorzata Sej-Kolasa, Mirosława Sztemberg-Lewandowska: Wykorzystanie analizy wielogrupowej do porównania rynku pracy w regionach.....	125
Małgorzata Sej-Kolasa, Mirosława Sztemberg-Lewandowska: Sposoby wyznaczania środków regionów na potrzeby analiz przestrzennych.....	134
Alicja Sekuła, Beata A. Basińska: Dlaczego subwencje nie są rozwojowe? Próba identyfikacji przyczyn braku wpływu subwencji na wydatki inwestycyjne	146
Elżbieta Sobczak: Harmonijność inteligentnego rozwoju województw Polski	158
Roman Sobczak: Zróżnicowanie zasobów ludzkich w nauce i technice w krajach Unii Europejskiej.....	169

Wioleta Sobczak, Lilianna Jabłońska, Lidia Gunerka: Zmiany strukturalne w powierzchni gruntów użytkowanych ogrodniczo w województwie mazowieckim w świetle spisów rolnych.....	180
Danuta Strahl, Andrzej Sokółowski: Propozycja podejścia metodologicznego do oceny zależności między inteligentnym rozwojem a wrażliwością na kryzys ekonomiczny w wymiarze regionalnym	190
Agnieszka Stacherzak, Maria Heldak, Jan Kazak: Obciążenia finansowe gmin kosztami realizacji dróg	201
Artur Stec: Związek między funkcją turystyczną a wydatkami na turystykę w miastach na prawach powiatu w województwie podkarpackim w latach 2008-2012.....	213
Aldona Standar: Rozwój infrastruktury wodno-kanalizacyjnej na obszarach wiejskich województwa wielkopolskiego po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej.....	224
Justyna Weltrowska, Wojciech Kisiało: Obszary koncentracji ubóstwa w strukturze przestrzennej miasta (na przykładzie Poznania).....	235
Wioletta Wierzbicka: Potencjał innowacyjny polskich regionów – analiza taksonomiczna.....	246
Justyna Wilk: Dane symboliczne w analizie regionalnego zróżnicowania sytuacji gospodarczej	257
Dariusz Zawada: Identyfikacja i ocena walorów użytkowych miast – studium przypadku dla Jeleniej Góry i Legnicy.....	270
Marcelina Zapotoczna, Joanna Cymerman: Zastosowanie analizy wielowymiarowej do oceny rozwoju lokalnych rynków nieruchomości mieszkaniowych na przykładzie miast wojewódzkich.....	282

Summaries

Beata Bal-Domańska, Michał Bernard Pietrzak: Economic growth modelling based on the augmented Solow-Swan model considering the special aspect ..	18
Grażyna Bojęć: New debt indicator vs. debt servicing costs in self-government units: Jelenia Góra county example.....	29
Dariusz Głuszczyk: Bank credits as a source of financing innovative activities of enterprises – an analysis by regions of Poland.....	40
Dariusz Głuszczyk: Technology credit as an instrument of support to small and medium-sized enterprises – an analysis by regions of Poland.....	52
Małgorzata Januszewska, Elżbieta Nawrocka: Changes in factors of tourism entities location	63
Marek Kiczek: Changes of the participation level of own communes income in the total income of Podkarpackie Voivodeship communes in 2006, 2012.....	74
Renata Lisowska: Support for the development of small and medium-sized enterprises in marginalised areas provided by local government	84

Olga Ławińska: Effectiveness evaluation of co-financed European Union funds investment on the example of sewage treatment plant and sewage system in Kłomnice community in the years 2009-2012	95
Marek Obrębalski, Marek Walesiak: Territorial dimension of regional development policy in Lower Silesia region in 2014-2020	105
Katarzyna Przybyła: The level of technical infrastructure in Voivodeship cities in Poland	115
Adam Przybyłowski: Regional economy in the context of sustainable transport measurement	124
Małgorzata Sej-Kolasa, Mirosława Sztemberg-Lewandowska: The application of multiple group analysis in labour market analysis of regions	133
Małgorzata Sej-Kolasa, Mirosława Sztemberg-Lewandowska: The ways of outlining the centers of regions for the purposes of spatial analyses	145
Alicja Sekuła, Beata A. Basińska: Why are not subsidies developmental? An attempt to identify the reasons of the lack of influence on investment expenditures	157
Elżbieta Sobczak: Harmonious smart growth of voivodeships in Poland	168
Roman Sobczak: Diversity of human resources in science and technology in the European Union countries	179
Wioleta Sobczak, Lilianna Jabłońska, Lidia Gunerka: Structural changes in horticultural production in the Mazovian Voivodeship in the light of the national agricultural census	189
Danuta Strahl, Andrzej Sokółowski: The proposal of methodological approach to the assessment of relations between smart growth and vulnerability to economic crisis at the regional level	200
Agnieszka Stacherzak, Maria Heldak, Jan Kazak: Financial burden of municipalities with the costs of roads development	212
Artur Stec: The relationship between tourist function and expenditure on tourism in cities with county rights in the Podkarpackie Voivodeship in 2008-2012	222
Aldona Standar: The development of water supply and sewerage system in rural areas of the Great Poland Voivodeship after Polish accession to the European Union	234
Justyna Weltrowska, Wojciech Kisiał: Areas of concentration of poverty in the city's spatial structure (the case study of Poznań)	245
Wioletta Wierzbicka: Innovative potential of Polish regions – taxonomic analysis	256
Justyna Wilk: Symbolic data in the analysis of regional diversification of economic situation	269
Dariusz Zawada: Identification and assessment of utility values of the cities – case study of Jelenia Góra and Legnica	281
Marcelina Zapotoczna, Joanna Cymerman: Applying multidimensional analysis to assess the development of local housing property markets on the basis of voivodeship cities	293

Dariusz Głuszcuk

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

KREDYTY BANKOWE JAKO ŹRÓDŁO FINANSOWANIA DZIAŁALNOŚCI INNOWACYJNEJ PRZEDSIĘBIORSTW – ANALIZA W PRZEKROJU REGIONÓW POLSKI

Streszczenie: Kredyty bankowe powinny być jednym z podstawowych źródeł finansowania działalności innowacyjnej przedsiębiorstw w regionach Polski, ale z przeprowadzonych badań wynika, że w latach 2006-2011 nie utworzyły one zbyt imponującego budżetu na rzecz opracowywania i wdrażania nowych lub istotnie ulepszonych rozwiązań produktowych i procesowych (uogólniając – mniej niż 25% ogółu nakładów). Sytuacja ta może być pochodną właściwości projektów innowacyjnych, postaw banków (racjonowanie kredytów, dyskryminacje kredytobiorców) oraz cech małych i średnich przedsiębiorstw. Pozorną patowość w tym względzie należy przełamać, aktywizując fundusze poręczeniowe i preferencyjne linie kredytowe.

Słowa kluczowe: kredyt bankowy, działalność innowacyjna przedsiębiorstw, finansowanie działalności innowacyjnej.

DOI: 10.15611/pn.2014.331.03

1. Wstęp

Kredyt należy do podstawowych źródeł finansowania działalności przedsiębiorstw. Transakcja ta obliguje bank (kredytodawcę) do przekazania w dyspozycję kredytobiorcy określonej kwoty środków pieniężnych na ustalony czas i cel, a zarazem zobowiązuje dłużnika do zgodnego z umową wykorzystania udostępnionego kapitału oraz jego zwrotu w wyznaczonych terminach i kwotach wraz z odsetkami i prowizją [Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. ..., art. 69]. Udostępniane na tych zasadach fundusze mogą służyć finansowaniu działalności bieżącej (kredyty obrotowe) i rozwojowej, ale biorąc pod uwagę potrzeby innowatorów, zasadnicze znaczenie mają kredyty inwestycyjne. Środki przyznawane w ich ramach pokrywają koszty zakupu lub wytworzenia we własnym zakresie aktywów [Jagiello 1998, s. 35]:

- materialnych (ogółu rzeczowych składników majątku trwałego),
- niematerialnych (np. licencji, patentów, znaków towarowych, wzorów użytkowych i zdobniczych, *know-how*),
- finansowych (np. papierów wartościowych).

W perspektywie tej widać, że kredyty bankowe mogą być istotnym źródłem finansowania procesów innowacyjnych jednostek przemysłowych i usługowych, ale czy tak jest w rzeczywistości? Za cel niniejszego artykułu przyjęto wieloaspektową ocenę proinnowacyjnej akcji kredytowej z lat 2006-2011 na rzecz przedsiębiorstw w przekroju regionów Polski ze wskazaniem prawdopodobnych przyczyn jej obrazu.

2. Kredyt bankowy w ujęciu statystyki publicznej

Prawidłowe odczytywanie i analizowanie informacji na temat kredytowania działalności innowacyjnej przedsiębiorstw łączy się nie tylko ze znajomością kluczowych terminów (takich jak: innowacja, działalność innowacyjna, typy innowacji), ale również z jednoznacznym rozumieniem pojęcia kredytu bankowego, a także znajomością zasad zbierania materiałów statystycznych.

Pojęcia działalności innowacyjnej, innowacji i jej typów definiuje podręcznik Oslo Manual, który stanowi podstawę gromadzenia i interpretacji danych dotyczących innowacji [*Pomiar działalności...* 2008, s. 48-55]. Jego pragmatycznym odzwierciedleniem są sprawozdania o innowacjach w przemyśle (PNT-02) i sektorze usług (PNT-02u). Z objaśnień do tych formularzy wynika, że w ich nomenklaturze kredyty bankowe to udostępniane środki pieniężne przez krajowe i zagraniczne jednostki bankowe, których celem jest finansowanie działalności innowacyjnej [*Objaśnienia do formularza PNT-02...*, s. 5; *Objaśnienia do formularza PNT-02/u...*, s. 5]. Tak spójna i jednoznaczna terminologia nie ma swojego pozytywnego dopełnienia w zasadach zbierania informacji na temat źródeł finansowania procesów innowacyjnych. Nakłady na innowacje, którym podporządkowuje się źródła ich finansowania, dotyczą wyłącznie innowacji produktowych i procesowych (zob. [PNT-02, s. 2; i PNT-02/u, s. 2]). Ponadto przedsiębiorstwa mogą podawać dane w ujęciu szacunkowym (w przypadku braku ich ewidencji), które odnoszą się do prac zakończonych sukcesem (tzn. wdrożeniem innowacji), przerwanych, zaniechanych i niezakończonych do końca określonego roku (zob. [*Objaśnienia do formularza PNT-02*, s. 3; *Objaśnienia do formularza PNT-02/u*, s. 3]). W konsekwencji ze sfery zainteresowań statystyki publicznej nikną wydatki i środki finansujące innowacje organizacyjne i marketingowe, zestawiane dane nie zawsze odpowiadają faktycznym nakładom, a ich suma nie może być kojarzona wyłącznie z wdrożonymi innowacjami. Warto również zauważyć, że badaniami tymi nie są objęte przedsiębiorstwa przemysłowe i usługowe, które zatrudniają mniej niż 10 osób (zob. [*Program badań statystycznych...*, s. 218, 225; *Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2004-2006*, s. 5; *2006-2009*, s. 8; *2008-2010*, s. 15; *2009-2011*, s. 15]), a prezentowane dane nie zawsze są kompletne, co wynika z tajemnicy statystycznej. Zgodnie z art. 38 Ustawy o statystyce publicznej „nie mogą być publikowane ani udostępniane uzyskane w badaniach statystycznych statystyki publicznej informacje statystyczne możliwe do powiązania i zidentyfikowania ich z konkretną osobą oraz dane indywidualne, charakteryzujące wyniki ekonomiczne działalności podmiotów gospodarki narodowej

prowadzących działalność gospodarczą, w szczególności jeżeli na daną agregację składa się mniej niż trzy podmioty lub udział jednego podmiotu w określonym zestawieniu jest większy niż trzy czwarte całości” [Ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r....]. Z tej przyczyny w sporządzonych zestawieniach Banku Danych Lokalnych na temat źródeł finansowania działalności innowacyjnej przedsiębiorstw pojawiają się dwie kategorie zer¹, opatrzonych atrybutem w postaci:

- symbolu „#”, co oznacza, że określona dana jest objęta tajemnicą statystyczną i nie może być przedmiotem publicznego udostępniania,
- litery „A”, która komunikuje, że zjawisko było badane w danym roku sprawozdawczym, ale nie wystąpiło.

Pojawiające się luki informacyjne, z jednej strony, przekładają się na ograniczone możliwości prowadzenia analiz (brak danych dotyczących ogółu przedsiębiorstw), z drugiej natomiast, paradoksalnie sprzyjają formułowaniu prawidłowych, uogólnionych wniosków (tajemnica statystyczna), gdyż w opisie akcji kredytowych na rzecz działalności innowacyjnej przedsiębiorstw poszczególnych regionów uwzględnianie pojedynczych jednostek, które skupiałyby w określonym zestawieniu więcej niż trzy czwarte jego całości, byłoby równoznaczne ze zniekształceniem ogólnego obrazu. Niezależnie od tych spostrzeżeń trzeba pamiętać, że konstruowane zestawienia analityczne i formułowane na ich podstawie interpretacje dotyczą podmiotów i zbieranych na ich temat danych w kształcie określonym przez rozwiązania statystyki publicznej.

3. Kredytowanie działalności innowacyjnej przedsiębiorstw w regionach Polski – statystyki GUS (lata 2006-2011)

Zasoby Banku Danych Lokalnych są wystarczające, by zestawić nakłady na działalność innowacyjną przedsiębiorstw w regionach Polski (tab. 1) wraz z określeniem udziału kredytów bankowych w strukturze źródeł ich finansowania (tab. 2).

Nakłady na działalność innowacyjną przedsiębiorstw, którym podporządkowuje się źródła ich finansowania, są opisywane w Banku Danych Lokalnych przez dane oznaczone atrybutem w postaci litery „B”², co oznacza, że określone zjawisko występuje i prezentowane wielkości (dane) są ustalane bez zmian metodologicznych w stosunku do roku poprzedniego. Informacja ta wskazuje, że publikowane materiały statystyczne są w pełni porównywalne w czasie i przestrzeni, a tym samym tworzą możliwości:

¹ Spostrzeżenie to dotyczy danych, które zestawiają źródła finansowania działalności innowacyjnej przedsiębiorstw przemysłowych i usługowych w ujęciu wartościowym za lata 2006-2011. Lista atrybutów opisujących zerowe wartości w Banku Danych Lokalnych jest o wiele szersza, ale nie dotyczy ww. wielkości.

² Z wyjątkiem wartości zerowych.

Tabela 1. Nakłady na działalność innowacyjną przedsiębiorstw w regionach Polski w latach 2006-2011 (tys. zł)

	Region (NTS-2)	Nakłady ogółem na działalność innowacyjną (tys. PLN)					
		2006	2007	2008	2009	2010	2011
Sektor przemysłowy	dolnośląski	1 211 627	1 435 685	1 813 527	1 569 862	1 729 687	1 753 989
	kujawsko-pomorski	828 655	887 756	1 836 421	871 985	1 075 279	587 036
	lubelski	441 316	480 424	826 087	515 470	544 371	532 033
	lubuski	220 588	193 068	357 711	331 661	262 773	235 469
	łódzki	447 758	1 872 049	2 395 180	2 099 413	0 [#]	2 300 533
	małopolski	1 317 973	1 183 315	1 294 657	1 085 726	1 083 536	1 205 739
	mazowiecki	3 777 105	3 907 720	5 100 826	5 151 695	6 181 957	3 920 425
	opolski	313 731	347 650	291 959	389 514	265 154	397 818
	podkarpacki	922 582	895 714	978 447	1 000 322	937 877	1 174 258
	podlaski	453 850	230 715	445 458	290 955	0 [#]	311 232
	pomorski	969 101	691 385	2 261 533	0 [#]	1 909 712	854 318
	śląski	3 716 260	5 369 426	4 310 866	3 518 640	4 037 838	4 016 838
	świętokrzyski	307 216	307 465	450 166	351 199	332 704	401 051
	warmińsko-mazurski	323 893	346 647	310 524	0 [#]	256 203	268 233
	wielkopolski	1 667 810	1 412 327	1 615 262	988 355	1 535 133	2 250 333
zachodniopomorski	329 861	243 226	395 361	300 748	530 239	611 801	
Sektor usługowy	dolnośląski	157 072	brak danych – badania nie były realizowane w sektorze usług	224 483	588 122	504 565	327 430
	kujawsko-pomorski	85 025		191 343	0 [#]	54 416	161 062
	lubelski	111 514		100 980	61 248	48 474	65 271
	lubuski	38 115		68 645	12 244	28 421	25 656
	łódzki	167 885		345 319	25 638	51 267	65 892
	małopolski	255 841		244 575	384 249	273 106	231 459
	mazowiecki	6 146 424		7 905 619	5 929 840	8 318 375	8 612 000
	opolski	18 077		54 551	19 827	22 837	13 281
	podkarpacki	91 615		107 464	40 344	75 733	193 788
	podlaski	33 976		12 361	10 379	9 960	11 842
	pomorski	358 280		346 537	279 010	456 981	682 766
	śląski	544 709		396 391	403 897	591 906	379 759
	świętokrzyski	37 003		16 705	28 042	36 733	15 123
	warmińsko-mazurski	22 737		23 253	0 [#]	95 934	49 532
	wielkopolski	144 126		555 556	135 677	157 535	96 111
zachodniopomorski	43 652	71 055	68 837	64 039	48 119		

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Bank Danych Lokalnych, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 19-06-2013 r.].

Tabela 2. Kredyty bankowe i ich udział w nakładach ogółem na działalności innowacyjną przedsiębiorstw w przekroju regionów Polski w latach 2006-2011

Region (NTS-2)	Kredyty bankowe												
	tys. PLN						% w nakładach ogółem						
	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2006	2007	2008	2009	2010	2011	
Przemysł	dolnośląski	267 930	189 999	298 324	265 148	135 243	133 647	22,1	13,2	16,4	16,9	7,8	7,6
	kujawsko-pomorski	190 110	255 838	182 659	52 369	100 397	49 767	22,9	28,8	9,9	6,0	9,3	8,5
	lubelski	66 423	56 251	111 616	35 565	50 405	77 863	15,1	11,7	13,5	6,9	9,3	14,6
	lubuski	79 161	36 581	179 482	38 063	28 353	21 438	35,9	18,9	50,2	11,5	10,8	9,1
	łódzki	82 800	761 421	832 251	382 588	0 [#]	60 751	18,5	40,7	34,7	18,2	0 [#]	2,6
	małopolski	169 298	181 423	197 809	122 579	142 723	59 737	12,8	15,3	15,3	11,3	13,2	5,0
	mazowiecki	436 612	354 918	242 754	397 233	164 687	226 896	11,6	9,1	4,8	7,7	2,7	5,8
	opolski	60 343	28 126	28 776	150 521	21 731	132 691	19,2	8,1	9,9	38,6	8,2	33,4
	podkarpacki	152 691	104 721	180 381	116 303	54 228	106 289	16,6	11,7	18,4	11,6	5,8	9,1
	podlaski	128 154	22 899	69 163	45 934	0 [#]	26 566	28,2	9,9	15,5	15,8	0 [#]	8,5
	pomorski	70 296	96 672	1 684 289	0 [#]	782 494	195 879	7,3	14,0	74,5	0 [#]	41,0	22,9
	śląski	321 860	241 860	604 762	381 640	232 849	513 891	8,7	4,5	14,0	10,8	5,8	12,8
	świętokrzyski	85 813	21 154	70 087	125 385	57 306	61 213	11,7	6,9	15,6	35,7	17,2	15,3
	warmińsko-mazurski	74 260	68 032	84 622	0 [#]	59 662	77 444	22,9	19,6	27,3	0 [#]	23,3	28,9
wielkopolski	338 732	343 786	348 830	181 886	142 154	371 682	20,3	24,3	21,6	18,4	9,3	16,5	
zachodniopomorski	113 119	44 614	76 148	125 980	34 056	37 600	34,3	18,3	19,3	41,9	6,4	6,1	
Usługi	dolnośląski	16 129	brak danych – badania nie były realizowane w sektorze usług	5 486	72 034	152 196	0 [#]	10,3	brak danych – badania nie były realizowane w sektorze usług	2,4	12,2	30,2	0 [#]
	kujawsko-pomorski	16 236		37 093	0 [#]	0 [#]	19,1	19,4		0 [#]	19,0	0 [#]	
	lubelski	49 872		773	28 056	3 128	5 198	44,7		0,8	45,8	6,5	8,0
	lubuski	16 096		5 537	124	4 193	0 [#]	42,2		8,1	1,0	14,8	0 [#]
	łódzki	93 765		120 346	286	4 488	4 908	55,9		34,9	1,1	8,8	7,4
	małopolski	18 502		19 476	38 141	32 971	0 [#]	7,2		8,0	9,9	12,1	0 [#]
	mazowiecki	192 745		360 436	832 572	727 761	781 527	3,1		4,6	14,0	8,7	9,1
	opolski	662		13 418	3 433	888	0 [#]	3,7		24,6	17,3	3,9	0 [#]
	podkarpacki	38 286		29 729	2 152	16 790	0 [#]	41,8		27,7	5,3	22,2	0 [#]
	podlaski	6 936		0 [#]	1 917	0 [#]	2 031	20,4		0 [#]	18,5	0 [#]	17,2
	pomorski	34 703		12 504	20 818	107 343	42 873	9,7		3,6	7,5	23,5	6,3
	śląski	55 066		45 369	15 336	55 293	0 [#]	10,1		11,4	3,8	9,3	0 [#]
	świętokrzyski	5 626		0 [#]	0 [#]	0 [#]	0 [#]	15,2		0 [#]	0 [#]	0 [#]	0 [#]
	warmińsko-mazurski	1 565		5 265	0 [#]	0 [#]	0 [#]	6,9		22,6	0 [#]	0 [#]	0 [#]
wielkopolski	36 374	410 298	40 494	4 703	0 [#]	25,2	73,9	29,8	3,0	0 [#]			
zachodniopomorski	12 823	369	7 970	7 130	4 154	29,4	0,5	11,6	11,1	8,6			

Źródło: opracowanie własne na podstawie [Bank Danych Lokalnych, <http://www.stat.gov.pl/bdl>, 19-06-2013 r.].

- ustalenia wielkości udzielonych kredytów na procesy innowacyjne firm w skali kraju w wybranym roku lub okresie,
- wyznaczenia udziału kredytów w źródłach finansowania nakładów na działalność innowacyjną przedsiębiorstw w przekroju regionalnym,
- klasyfikowania firm poszczególnych regionów według wysokości pozyskanych środków kredytowych w określonym czasie na działalność, której celem było opracowanie i wdrożenie innowacji,
- identyfikacji ewentualnych tendencji w wielkości pozyskanych środków kredytowych przez przedsiębiorstwa na działalność innowacyjną w kraju i jego regionach.

W kolejności tej warto zauważyć, że³:

- kredyty nie kreuja imponującego budżetu na działalność innowacyjną przedsiębiorstw produkcyjnych i usługowych, choć są drugim pod względem wielkości źródłem finansowania tych procesów (por. tab. 1 i 2). W latach 2006-2011 banki udostępniły rodzimym, proinnowacyjnym przedsiębiorstwom przemysłowym środki o łącznej wartości 17 168 686 tys. zł. W tym samym czasie i na ten sam cel sektor usług pozyskał 4 682 393 tys. zł. Największą akcją kredytową na rzecz innowacji w przemyśle zorganizowano w 2008 r. (5 191 953 tys. zł), zaś najmniejszą w roku 2010 (2 006 288 tys. zł). Zderzenia te w sektorze usług miały miejsce odpowiednio w 2010 r. (1 116 884 tys. zł) i 2006 r. (595 386 tys. zł);
- udział kredytów w całości środków finansujących działalność innowacyjną przedsiębiorstw produkcyjnych i usługowych zazwyczaj nie przekracza 25% (tab. 2). W obrazie tym nie mieszczą się nieliczne dane. Niektóre z nich wskazują na pierwszoplanową lub niemalże równorzędną ze środkami własnymi rolę kredytów w pokrywaniu kosztów procesów innowacyjnych. Doskonałym przykładem w tym względzie są firmy przemysłowe z regionu pomorskiego i lubuskiego, które w 2008 r. sfinansowały z udziałem banków odpowiednio 74,5% i 50,2% ogółu proinnowacyjnych nakładów. Podobne incydenty miały miejsce w sektorze usługowym i dotyczyły Wielkopolski (2008 r. – 73,9%) i Łodzi (2006 r. – 55,9%). Wielkości te, nawet wsparte innymi przypadkami, podkreślają jedynie, że kredyty bankowe mogą istotnie partycypować w konstruowaniu rocznych budżetów na innowacje;
- przedsiębiorstwa różnych regionów z odmienną aktywnością i efektywnością zabiegały o kredyty bankowe na działalność innowacyjną. Rozbieżności te najlepiej widać w sektorze usług. W latach 2006-2011 jego reprezentanci w województwie mazowieckim zaciągnęli zobowiązania wobec banków na łączną kwotę 2 895 041 tys. zł. O wiele mniejsze zainteresowanie kredytami bankowymi bądź też znacznie niższą skuteczność we wnioskowaniu o te środki wykazało środowisko usługodawców regionu wielkopolskiego. Grupa tych podmiotów,

³ Wnioski dotyczące sektora usług nie obejmują danych za 2007 rok, w którym nie przeprowadzono badań na temat źródeł finansowania procesów innowacyjnych tych podmiotów.

choć uplasowała się na drugiej pozycji pod względem wielkości pozyskanych kredytów (suma z lat 2006-2011), zapożyczyła się tylko na 491 869 tys. zł. Trzecią pozycję w tym rankingu zajęły przedsiębiorstwa z województwa dolnośląskiego z zadłużeniem bankowym na poziomie 245 845 tys. zł, a jednostkom zamykającym to zestawienie (usługodawcom woj. warmińsko-mazurskiego i świętokrzyskiego) kredytodawcy nie udostępnili nawet 10 mln złotych. Równie istotne różnice wystąpiły w przemyśle. Jego liderami w pozyskiwaniu proinnowacyjnych środków kredytowych zostały podmioty województwa pomorskiego, które w latach 2006-2011 podpisały umowy na udostępnienie kapitałów bankowych w sumarycznej kwocie 2 829 630 tys. zł. Ponad 2 mld zł we wskazanych sześciu latach udało się również uruchomić na rzecz działalności innowacyjnej przemysłu regionów śląskiego (2 296 862 tys. zł) i łódzkiego (2 119 811 tys.). W tym samym czasie proinnowacyjne akcje kredytowe w 10 województwach (małopolskie, kujawsko-pomorskie, podkarpackie, zachodniopomorskie, opolskie, lubelskie, lubuskie, świętokrzyskie, warmińsko-mazurskie i podlaskie) nie przekroczyły miliarda złotych. Najniższa spośród nich zamknęła się kwotą 292 716 tys. zł (woj. podlaskie);

- akcje kredytowe związane z finansowaniem procesów innowacyjnych przedsiębiorstw przemysłowych i usługowych nie wykazują żadnych tendencji zarówno w skali kraju, jak i poszczególnych jego regionów (tab. 2). Występujące załamania w tym zakresie (spadki, wzrosty) wydają się wskazywać, że portfel proinnowacyjnych kredytów buduje aktywność i skuteczność innowatorów w zabieganiu o te środki.

Przeprowadzona, wieloaspektowa charakterystyka akcji kredytowej z lat 2006-2011 na rzecz finansowania działalności innowacyjnej przedsiębiorstw odsłania liczne problemy w układzie Polski i jej regionów, ale najważniejszym spośród nich zdaje się niewielki udział tych środków w strukturze budżetów pokrywających koszty nowych lub istotnie ulepszonych produktów bądź procesów. Sytuacja ta raczej nie jest pochodną preferencji inwestorów, którzy przy ograniczonych środkach pomocowych (pozyskanych z zagranicy, budżetowych) finansują przedsięwzięcia innowacyjne z własnych zasobów, a dopiero przy ich braku lub niedosycie wnioskuje o kredyty⁴. Alternatywą tej hipotezy może być ograniczony dostęp przedsiębiorstw do środków bankowych. Warto więc zastanowić się nad prawdopodobnymi przyczynami tego zjawiska.

⁴ Z badań przeprowadzonych w 2007 r. i 2011 r. wynika, że kluczową barierą prowadzenia działalności innowacyjnej jest brak dostępu do środków ze źródeł zewnętrznych. Szerzej zob. [Głuszczyk 2012, s. 17-29].

4. Ograniczony dostęp do kredytów bankowych – próba identyfikacji przyczyn

Rozmiary proinnowacyjnej akcji kredytowej wydają się ograniczać trojakiemu rodzajowi przyczyny. Wiążą się one z właściwościami projektów innowacyjnych, polityką kredytową banków, a także z cechami małych i średnich przedsiębiorstw (MŚP), które potencjalnie tworzą najszerzy krąg kredytobiorców.

Projekty innowacyjne na tle innych przedsięwzięć gospodarczych wyróżnia przede wszystkim [Głodek, Gołębiowski 2006, s. 9]: nowość, dłuższy okres zwrotu zaangażowanego kapitału i niewspółmiernie wyższa skala ryzyka.

Nowatorskie rozwiązania wykluczają możliwość prowadzenia „standardowej” analizy kredytowej, tj. z wykorzystaniem empirycznych podstaw odniesienia. Rynek nie jest znany ani od strony producenta, ani też po stronie konsumenta. W efekcie analityk musi wykazać się umiejętnością formułowania kreatywnej oceny. Jej trafność nie pozostaje bez związku z okresem zwrotu zaangażowanego kapitału, a powszechnie wiadomo, że będzie on relatywnie dłuższy niż w tradycyjnych przedsięwzięciach. Odchylenie to, co naturalne, jest pochodną wysokich nakładów inwestycyjnych, wcześniej uruchomionych środków finansujących (faza badań i rozwoju) oraz niekrótkich okresów wdrożenia koncepcji i wejścia jej produktów na rynek. W tych warunkach rośnie ryzyko projektu, a także mnożą się jego rodzaje. Ich wachlarz obejmie m.in. ryzyko: technologiczne, rynkowe i związane z procesem zarządzania [Głodek i Gołębiowski 2006, s. 9].

Proinnowacyjne projekty kumulują ryzyko transakcji kredytowych. Banki, reagując na ten problem, a zarazem dążąc do formowania bezpiecznego portfela klientów, wyrażają umiarkowane zainteresowanie tymi przedsięwzięciami, a w skrajnych przypadkach wręcz ich unikają. Wyrazem takich postaw jest racjonowanie kredytu.

Racjonowanie kredytu przejawia się w równoważeniu popytu i podaży na limitowane środki kredytowe z zastosowaniem zasady selekcji klientów według skali ryzyka, a nie mechanizmów rynkowych, czyli ceny kredytów (stopy procentowej) [Kopczuk 2003, s. 27]. Postępowanie takie uzasadnia się racjonalnym konstruowaniem portfela kredytobiorców. W jego obszarze nie mogą znaleźć się wyłącznie podmioty akceptujące bardzo drogie kredyty, gdyż z wysokim prawdopodobieństwem doprowadziłoby to do pogorszenia bezpieczeństwa akcji kredytowych, a w dalszej kolejności wyników finansowych banków. Logice tej trudno jest zaprzeczyć, ale jej niepodważalne racje mają swoją negatywną przeciwwagę w skali makroekonomicznej. Stosowany sposób doboru klientów nie prowadzi do wyłonienia i realizacji inwestycji o najwyższym potencjale pod względem spodziewanych efektów [Łuczka 2001, s. 98], a do takich projektów z pewnością należy sporo planowanych, proinnowacyjnych przedsięwzięć. Ponadto konsekwentne realizowanie polityki racjonowania kredytu sprzyja powstawaniu tzw. luki finansowej na rynku bankowym. Jej obecność sprawia, że dawcy kapitału, nawet za wysoką cenę kredytu (oprocen-

towanie), nie chcą otworzyć dobrym, wartościowym projektem drogi do praktyki gospodarczej [Głodek 2008, s. 198].

Wśród cech MŚP utrudniających dostęp do bankowych środków kredytowych najczęściej wymienia się [Czarecki 2007, s. 50; Kopczuk 2003, s. 28; Pluskota 2008, s. 218]: brak historii gospodarczej lub zbyt krótki jej okres, niedostatek dobrych zabezpieczeń, niepełną sprawozdawczość finansową oraz nieprofesjonalne opracowywanie wniosków kredytowych.

Pejoratywność tych właściwości uwidacznia się w procesie oceny zdolności kredytowej, czyli w trakcie ustalania realnych możliwości podmiotu w zakresie spłaty zaciągniętego kredytu wraz z odsetkami w ustalonych umownie terminach. Wówczas okazuje się, że analiza *ex ante* nie może być w jakimkolwiek stopniu zweryfikowana dotychczasowymi osiągnięciami przedsiębiorstwa (brak historii gospodarczej lub zbyt krótki jej okres) albo prowadzone czynności analityczne bazują na ubogim zestawie informacji finansowych (niepełna sprawozdawczość)⁵. W konsekwencji rośnie ryzyko transakcji pieniężnej. Jego skali raczej nie ograniczą prawne zabezpieczenia kredytu. Aktywa podmiotów reprezentujących MŚP, nawet powiększone o osobisty majątek ich właścicieli, rzadko równoważą się z wnioskowaną kwotą usługi finansującej (niedostatek dobrych zabezpieczeń). Mankamenty te, wsparte nieprofesjonalnym przygotowaniem wniosku o udzielenie kredytu, prowadzą do jednoznacznej decyzji.

Cechy małych i średnich przedsiębiorstw przekładają się także na specyficzne warunki kredytowe, *de facto* dyskryminujące ten sektor. Wyrazem takiej nierówności są wyższe koszty pozyskania kredytu (oprocentowania, opłat i prowizji) przez MŚP niż w przypadku dużych organizmów gospodarczych [Szelałowska 2006, s. 13; Waniak-Michalak 2007, s. 39; Czarecki 2007, s. 51]. Zróżnicowanie to znajduje swoją podstawę w nikłej korelacji (lub nawet jej braku) kosztów obsługi klienta z wielkością zaangażowania kredytowego banku. Oznacza to, że koszt takiej obsługi w przeliczeniu na jednostkę wartości kredytu maleje wraz ze zwiększeniem rozmiarów pojedynczego zobowiązania kredytobiorcy, które nie pozostaje bez związku z wielkością przedsiębiorstwa [Kopczuk 2003, s. 28]. Pojawia się zatem prosta zasada – im mniej bierzesz, tym drożej płacisz za jednostkę udostępnionego kapitału. W ślad za tym rośnie wartość żądanych, prawnych zabezpieczeń w przeliczeniu na jednostkę wartości kredytu.

Zestawione właściwości projektów innowacyjnych, działania banków oraz cechy MŚP nie roszą optymistycznych perspektyw dla rozwoju akcji kredytowych na rzecz finansowania procesów innowacyjnych przedsiębiorstw. Sytuacja ta nie jest jednak patowa, a jej rozwiązań należy poszukiwać w sprawnie funkcjonujących funduszach poręczeń kredytowych i preferencyjnych liniach kredytowych.

⁵ Niepełna sprawozdawczość finansowa jest immanentną cechą przeważającej części podmiotów sektora MŚP.

5. Zakończenie

Z przeprowadzonej, wieloaspektowej oceny proinnowacyjnej akcji kredytowej z lat 2006-2011 na rzecz przedsiębiorstw w przekroju regionów Polski wynika, że:

- środki pieniężne udostępniane przez krajowe i zagraniczne jednostki bankowe nie tworzą imponującego budżetu na rzecz działalności innowacyjnej przedsiębiorstw zarówno w sensie nominalnym, jak i ich udziału w finansowaniu tych procesów,
- przedsiębiorstwa z różnych regionów z odmienną aktywnością i efektywnością zabiegają o kredyty bankowe na nowe lub istotnie udoskonalone produkty i procesy,
- portfel proinnowacyjnych kredytów buduje aktywność i skuteczność innowatorów w zabieganiu o te środki, co nie przekłada się na żadne tendencje rozwojowe w skali kraju i jego regionów.

Zarejestrowany obraz proinnowacyjnej akcji kredytowej może być pochodną właściwości projektów innowacyjnych, polityki banków i cech małych i średnich przedsiębiorstw, co prowadzi do prostych rekomendacji (aktywizacja funduszy poręczeń kredytowych i preferencyjnych linii kredytowych).

Literatura

Bank Danych Lokalnych, <http://www.stat.gov.pl/bdl>.

Czarecki J., *Factoring jako instrument finansowania działalności MSP*, PWN, Warszawa 2007.

Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2004-2006, GUS, Warszawa 2008 (część metodyczna).

Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2006-2009, GUS – Urząd Statystyczny w Szczecinie, Warszawa 2010.

Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2008-2010, GUS – Urząd Statystyczny w Szczecinie, Warszawa 2011.

Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2009-2011, GUS – Urząd Statystyczny w Szczecinie, Warszawa 2012.

Głodek P., Gołębiowski M., *Vademecum innowacyjnego przedsiębiorcy. Finansowanie innowacji w małych i średnich przedsiębiorstwach*, DjaF, Warszawa 2006.

Głodek P., *Luka finansowa*, [w:] *Innowacje i transfer technologii. Słownik pojęć*, red. K. Matusiak, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa 2008.

Głuszczuk D., *Identyfikacja kluczowych barier innowacyjności przedsiębiorstw w regionach Polski*, [w:] *Biblioteka Regionalisty nr 12 (2012)*, red. S. Korenik, Wydawnictwo UE we Wrocławiu, Wrocław 2012.

Jagiello R., *Zarządzanie portfelem kredytowym banku*, Fundacja Edukacji i Badań Bankowych, Warszawa 1998.

Kopczuk A., *Problemy kształtowania struktury kapitału w małym przedsiębiorstwie*, [w:] *Kapitał w rozwoju przedsiębiorstw i regionu – instrumenty, instytucje, wykorzystanie*, red. A. Kopczuk, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Finansów i Zarządzania w Białymstoku, Białystok 2003.

Luczka T., *Kapitał obcy w małym i średnim przedsiębiorstwie*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa-Poznań 2001.

Objaśnienia do formularza PNT-02 za lata 2009-2011.

Objaśnienia do formularza PNT-02/u za lata 2009-2011.

Pluskota P., *Finansowanie innowacyjnych przedsiębiorstw kapitałem zaangażowanym*, [w:] *Tendencje innowacyjnego rozwoju polskich przedsiębiorstw*, red. E. Okoń-Horodyńska, A. Zachorowska-Mazurkiewicz, Instytut Wiedzy i Innowacji, Warszawa 2008.

PNT-02, *Sprawozdanie o innowacjach w przemyśle za lata 2009-2011.*

PNT-02/u, *Sprawozdanie o innowacjach w sektorze usług za lata 2009-2011.*

Pomiar działalności naukowej i technicznej. Podręcznik Oslo. Zasady gromadzenia i interpretacji danych dotyczących innowacji. Wydanie trzecie, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Departament Strategii i Rozwoju Nauki, Warszawa 2008.

Program badań statystycznych statystyki publicznej na rok 2011 (DzU 2010, nr 239, poz. 1594) (*Załącznik do rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 9 listopada 2010 r.*).

Szelągowska A., *Kredyty bankowe w działalności gospodarczej polskich przedsiębiorstw*, [w:] *Finansowanie działalności gospodarczej w Polsce – wybrane aspekty*, red. I. Pruchnicka-Grabias, A. Szelągowska, CeDeWu, Warszawa 2006.

Ustawa z dnia 29 czerwca 1995 r. o statystyce publicznej (DzU 1995, nr 88, poz. 439, tekst ujednolicony).

Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. *Prawo bankowe* (DzU 2002, nr 72, poz. 665 tekst ujednolicony).

Waniak-Michalak H., *Pozabankowe źródła finansowania małych i średnich przedsiębiorstw – fundusze pożyczkowe, fundusze poręczeniowe, rynek venture capital*, WoltersKluwer Polska, Kraków 2007.

BANK CREDITS AS A SOURCE OF FINANCING INNOVATIVE ACTIVITIES OF ENTERPRISES – AN ANALYSIS BY REGIONS OF POLAND

Summary: Bank credits should be one of the main sources of financing innovative activities of enterprises in the Polish regions, but studies show that in the period 2006-2011 they did not form a very impressive budget for the development and implementation of new or significantly improved product and process solutions (in general – less than 25 % of total expenditures). This situation could result from the properties of innovative projects, attitudes of banks (credit rationing, discrimination of borrowers) and the characteristics of small and medium-sized enterprises. The apparent impasse in this regard should be solved by activating the guarantee funds and preferential credit lines.

Keywords: bank credit, innovation activities of enterprises, financing innovative activities.